

Gülçin BALAT

Doktorant, Haçettepe Üniversitesi/Fakülte, Ankara/Türkiye

Title, University, Faculty/Department, Ankara/Türkiye

✉ eposta: gulcin.balat@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3967-2977> RORID: [https://ror.org/..](https://ror.org/)

Atıf/Citation: Balat, Gülçin. 2023. Balkan Göç Folkloru: Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türkülerinin İcra Bağlamı ve İşlevleri Adı. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11 (36), 43-57.

DOI <https://doi.org/avrasyad.1256146>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received:	24.02.2023
Kabul Tarihi / Accepted:	17.08.2023
Yayın Tarihi / Published:	20.09.2023

BALKAN GÖÇ FOLKLORU: KUZEY MAKEDONYA TÜRKLERİNİN KÜLTÜREL BELLEĞİ CUMA TÜRKÜLERİNİN İCRA BAĞLAMı VE İŞLEVLERİ

Öz

Göç, bireysel veya kitlesel olarak toplumların çeşitli sebeplerle gerçekleştirdiği yer değiştirme hareketidir. Göç olgusu, tarihsel süreç içinde toplulukları farklı coğrafyalarda yaşamaya mecbur bırakmış ve çeşitli sosyokültürel sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Geçmişten günümüze göç hareketi konusunda çok geniş bir tecrübeye sahip topluluklardan biri de Türklerdir. Dünyanın çeşitli yerinde yaşayan kadim Türk toplulukları göç olgusunun hem öznesi hem de nesnesi durumunda olmuştur. Günümüzde Türkiye de çeşitli göç hareketlerinin içinde yer almış ve bu süreçlerden etkilenmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti döneminde kadim Türk yurdu Balkan yarımadasından Anadolu'ya geri yapılan göçler Türk tarihinin en makûs hadiselerindedir. Bu çalışmada, bugünkü adı ile Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nden Ankara'ya göç eden Türklerin kültürel belleklerinde yer alan Cuma Türküleri (Cuma Türküleri) incelenmiş ve bu türkülerin icra bağlamı olan Suya Çıkarma/Çeşmeye Götürme Geleneği yapı, içerik ve işlevleri bakımından da ele alınmıştır. Günümüzde özellikle Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Türklerin yoğun olarak yaşadığı Gostivar şehrinde ve civarında uygulanan bu geleneğin Ankara'ya göç eden Kuzey Makedonya Türkleri tarafından da gerçekleştirildiği mülakat yolu ile tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Balkan göç folkloru kapsamında Kuzey Makedonya'dan Ankara'ya göç eden Türklerin bu türküler aracılığıyla göç ettikleri bölgeye ait kültürel kimliklerini ve özelliklerini taşımış/korumuş hem de Ankara'daki yerel kültürel özellikleri de belleklerine alarak kültürel bütünleşmeyi gerçekleştirmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç Folkloru, Kuzey Makedonya, Kültürel Bellek, Cuma Türküleri, Ankara.

BALKAN MIGRATION FOLKLORE: CULTURAL MEMORY OF THE TURKS OF NORTH MACEDONIA THE CONTEXT AND FUNCTIONS OF PERFORMING FRIDAY FOLK SONGS

Abstract

Migration is a movement of displacement, carried out by societies for various reasons, individually or collectively. The phenomenon of migration has forced communities to live in different geographies in the historical process and has produced various socio-cultural results. One of the communities that have a wide experience in the migration movement from the past to the present is the Turks. Ancient Turkish communities living in various parts of the world have been both the subject and the object of the phenomenon of migration. Today, Turkey has been involved in various migration movements and has been affected by these processes. Especially in the period of the Ottoman Empire, the migrations from the ancient Turkish homeland, the Balkan peninsula, back to Anatolia are among the worst events in Turkish history. In this study, the Friday Folk Songs (Friday Folk Songs), which are in the cultural memories of the Turks who immigrated from the Republic of North Macedonia to Ankara with its current name, were examined and the tradition of taking it to the water/taking it to the fountain, which is the context of the performance of these folk songs, was discussed in terms of their structure, content and functions. It has been determined through interviews that this tradition, which is practiced in and around the city of Gostivar, where Turks live intensively, especially in the Republic of North Macedonia, was also carried out by North Macedonian Turks who migrated to Ankara. In this study, it was concluded that the Turks who migrated from North Macedonia to Ankara within the scope of Balkan migration folklore carried/preserved the cultural identities and characteristics of the region they migrated through these folk songs, and also realized cultural integration by taking local cultural characteristics in Ankara into their memories.

Keywords: Migration Folklore, North Macedonia, Cultural Memory, Friday Folk Songs, Ankara

Giriş

Göç hadisesi siyasi, ekonomik, coğrafi ve kültürel sebeplere bağlı olarak kitlesel hâlde veya bireysel olarak gerçekleştirilen yer değiştirme hareketidir. Bu yer değiştirme hareketi, uluslararası bir hududu geçerek olabildiği gibi aynı ülke içinde de gerçekleşebilir. Göçün biçimi (gönüllü/zorunlu, geçici/sürekli, iç/dış, bireysel/kitlesel vb.) ne olursa olsun her türlü nüfus hareketleri (mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden edilmişler, sürülmüşler, ekonomik göçmenler vb.) göç tanımının kapsamındadır (Adıgüzel 2016:3). Göç ve buna bağlı yeni yerleşme, göç eden kişilerin geriye kalan hayatını etkileyebilecek ve ondan sonraki nesillere de sirayet edebilecek uzun soluklu bir süreçtir (Castless, Miller 2008: 29). İnsanlığın var oluşundan itibaren farklı dönemlerde çeşitli sebeplerle göç hadisesi gerçekleşmiş ve birçok konuda değişikliklere yol açmıştır. İnsanın yaşadığı her bölgede her coğrafyada gerçekleşen göç hadisesi Türklerin yaşadığı coğrafyalarda da çeşitli ölçeklerde gerçekleşmiş ve Türkler bu hadiseden farklı boyutlarda etkilenmiştir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan Türk toplulukları geçmişten günümüze insanlığın göç tarihi sürecinde kimi zaman özne kimi zaman da nesne

...: Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türkülerinin İcra Bağlamı ve İşlevleri olarak sürece dâhil olmuşlar ve siyasi, kültürel sınırların değişmesinde önemli rol oynamışlardır. Türk topluluklarının M.S. 4.-5. yüzyıllarda Balkan yarımadasına göç etmesiyle beraber Türkler, Balkan coğrafyasının bir parçası olmuş, günümüze değin bu özelliklerini sürdürmüştür.

Türkler, Balkan coğrafyasından siyasal gelişmelere bağlı olarak tedricen Osmanlı Devleti'ne/Türkiye Cumhuriyeti'ne ve nihayetinde hepsini kapsayan anavatan Anadolu'ya dönmüşlerdir. Osmanlı Türklerinin mevcut bulunduğu coğrafyalardan biri de Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'dir. Osmanlı öncesi Türk boyları aracılığıyla birinci Türk kültür katmanı ve 14.yüzyılın başlarında Osmanlı Türkleri vesilesiyle ikinci Türk kültürü katmanı teşekkül etmiştir. Makedonya geçmişten günümüze Türk kültür ekolojisinin yoğun olarak tezahür ettiği coğrafyalardandır. Osmanlı Devleti'nin siyasî durumundaki değişiklikler sebebiyle bu topraklardan anavatana yoğun şekilde göçler yaşanmış ve bu göçler çeşitli sosyokültürel sonuçlar doğurmuştur. Türk nüfusun yoğun olarak yaşadığı bu topraklarda Türk toplulukları aracılığıyla ilk temaslar kurulmuş, asırlarca mevcudiyet göstermiş lâkin özellikle 1877-1878 (93 Harbi)'den sonra giderek azalarak mevcudiyetlerini muhafaza etmeye çalışmışlardır. Hamzaoğlu, Makedonya topraklarındaki Türk varlığını, "1. Osmanlı öncesi Makedonya Türklüğü (378-1370), 2. Osmanlı dönemi Makedonya Türklüğü (1371-1912), 3. Osmanlı sonrası Makedonya Türklüğü (1912 sonrası)" (2010:36-37) şeklinde değerlendirmiştir.

Osmanlı-Avusturya savaşlarından sonra, Türkler kendi aktivitelerini kaybetmeye başlamıştır. 1804 Sırp isyanı sonrasında Osmanlı-Rus savaşlarından sonra göç sürekli olmuş ve 1908 yılından sonra da Türk göçü devam etmiştir. I. Dünya savaşının sonunda 1918 yılında Sırp-Hırvat-Sloven krallığın kurulmuş o dönemde 120 bin kişi göç etmiştir. 1950-1967 yılları arasında Makedonya'dan Türkiye'ye 305.158 kişi 77.431 aile göç etmiştir. Bununla beraber 1950 ile 1960 yıllarında 80 bin ile 150 bin Türk Yugoslavya'yı terk etmiştir (Derman 2018:52-55). 1966'da Yugoslavya İçişleri Bakanı Rankoviç zamanında Türk ve Müslümanlara karşı yürütülen baskı ve zulümler üzerine birçok Türk, Boşnak ve Arnavut; Sancak, Kosova ve Makedonya bölgelerinden Türkiye'ye göç etmiştir (Ağanoğlu 2023:224). Birkaç ülkeden mülhem Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden Türkler ve Müslümanlar yoğun olarak kitlesel bir göç hareketi gerçekleştirmiştir. Yugoslavya SFC'nin altı cumhuriyetinden biri olan Makedonya'dan 1953-57 yılları arasında, Türkiye'ye göç eden ailelerin toplam miktarı 16.467 ailede 66.141 kişi olarak kayıtlıdır (Ağanoğlu 2023: 236). Çavuşoğlu ise bu sayının 1952-1968 yılları arasında 170 bine yakın olduğunu belirtmiştir (2006:128). Yugoslavya-Makedonya'dan yoğun şekilde Türkiye'ye yapılan göçlerin ardından bu coğrafyadan gelen Türkler ve Müslümanlar Türkiye'nin çeşitli şehirlerine yerleştirilmiştir. İstanbul, İzmir, Bursa, Çanakkale, Edirne ve Kırklareli göçmenlerinin yoğun olarak yerleştiği şehirlerin başında yer almaktadır. Bu şehirlerin yanında başkent Ankara'ya da

Makedonya'dan yoğun olarak Türk göçü yaşanmıştır. Osmanlı döneminde başlayan göçlerde Ankara'ya büyük ölçüde Rumeli muhaciri yerleştirilmiştir.

Kaynak ülke Yugoslavya-Makedonya'dan hedef ülke Türkiye'ye yapılan göçler 1953 Serbest Göç Anlaşması kapsamında düzenli olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Makedonya'nın Gostivar, Üsküp, Kalkandelen gibi şehirlerinden Ankara'ya göçler yaşanmıştır. Bu göçlerin bazıları direkt olarak Ankara'ya yaşanmış olmakla beraber genel olarak başka bir şehirden Ankara'ya yerleşmesi şeklinde de gerçekleşmiştir.¹ Ankara'ya gelen muhacirler Üsküp, Lofça, Usturumca, Kosova, Pirlepe, İştıp (Makedonya), Manastır, Prevadi ve Priştine gibi Türk bölgelerindedir (Pustu 2020:610). Bu göç hadiseleri, Makedonya'dan göç eden Türklerin sosyokültürel alanlarda değişimler yaşamasına sebep olmuştur.

Göç hadisesi yaşandıktan sonra toplum içinde çeşitli sosyokültürel sonuçlar ortaya çıkar. Göç ile toplumların sahip olduğu kültürel özellikler de coğrafyadan coğrafyaya göç hareketine müdahil olurlar. Göç olgusu, insanların kültürlerini yeni coğrafyalara taşımakta, değiştirmekte veya geliştirmektedir (Balcı 2021:5). Göç hadisesinin sonuçları çeşitli disiplinlerin araştırma konusudur. İnsanı ilgilendiren maddi ve manevî her unsur folklor (halkbilimi) disiplininin araştırma alanı içindedir. Bu bağlamda göç, folklor disiplininin de ilgi duyduğu bir hadisedir.

Göç olgusu ve folklor disiplininin karşılıklı etkileşimi göç folkloru kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Folklor disiplinin kadrolarına dâhil edilmesi ön görülen bu yeni kavramın muhtevasını Çobanoğlu, “*Göç faktörüne bağlı olarak ortaya çıkan ve kalıplaşan her türlü sözlü, sözsüz, maddi kültürel bireysel ve toplumsal ifade edişleri sosyalleşme ve kültürel yaratım ve kullanım bağlamlarını da dikkate alarak “göçmen folkloru” (immigrant folklore) olarak adlandırıyoruz.*” (2016: 181) şeklinde açıklamıştır.²

¹ Çalışmaya konu olan KK-1 Gostivar' yakın Vrapçište kasabası, KK-2 Üsküp, KK-3 ise Kalkandelen şehrine bağlı Urviç Köyü'ndendir. Ankara'da yaşayan kaynak kişilerden ikisi (KK-2,3) 1953 Serbest Göç Anlaşması doğrultusunda “serbest göçmen” olarak önce Bursa'ya daha sonra da akrabalarının Ankara'da bulunması sebebiyle Ankara'ya göç etmiş; KK-1 ise 1992 yılında Üsküp'ten üniversite eğitimi amacıyla direkt olarak Ankara'ya göç etmiştir.

² Göç hareketini gerçekleştiren kişiler olarak “göçmen”ler, folklorun araştırma alanına da aynı adı vermiştir. Lâkin göç hadisesinin icra ediliş biçimi ve öznelerinin adlandırılmaları içeriğine göre değişebilmektedir (mübadil, göçmen, muhacir, mülteci vs.). Bu bağlamda göç hadisesinin öznesine bağlı adlandırmaların içeriğinin daha kapsayıcı olması bakımından bu çalışmada “göç folkloru” alanının öznesi olarak söz konusu kaynak kişiler için “göçmen” tanımlaması tercih edilmiş olup göç/göçmen folkloru tanımlamasının ikisi de kullanılmıştır.

...: Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türkülerinin İcra Bağlamı ve İşlevleri

Göç folkloru, göç hadisesi sonucu sözlü veya yazılı kültürlerin göçmenler aracılığıyla coğrafyadan coğrafyaya taşınması sonucu ortaya çıkan yeni kültürel özellikleri kapsamaktadır. “Göçmen folkloru, bir yandan iç ve dış göç gibi iki ana kola ayrılarak farklılıklar gösterirken diğer yandan bu kolların her birisi de kendi içinde sözlü, maddi, kültürel ve harekete dayalı unsurlar etrafında teşekkül etmiş aile gelenekleri olarak son derece geniş alt araştırma alanlarına ayrılmaktadır.” (Çobanoğlu 2001: 247). Göç folklorunun inceleme alanı genel olarak; göç hikâyeleri, sözlü ve yazılı kültürdür. Özellikle kaynak kişilerin hafızalarındaki anılar sözlü tarih çalışması yöntemiyle sözlü kültürel bellekten yazılı kültürel belleğe aktarılmakta ve arşivlenmiş bilgi olarak geleceğe ışık tutmaktadır. Bu vesileyle göç folkloru, tarih disiplini ve folklor disiplininin müşterek veriler elde etmesine yardımcı olmaktadır. Göç folkloru, göç hadisesinin gerçekleştiği yeni kültürel bölgelerin isimlerine göndermeler yapılması amacıyla coğrafi isimlerle genişletilebilmektedir. Bu çalışmanın konusu, Balkan coğrafyasından Türkiye’ye başlayan göç hareketinin geniş bir bölgesini içeren Makedonya’dan Ankara göç eden Türklerin sözlü kültürel geleneklerinde yer alan Cuma Türküleri’nin icra, konu, yapı ve işlev bağlamıdır. Balkan göç folkloru çerçevesinde ele alınan bu çalışmanın verileri alanda (sahada) gerçekleştirilen görüşme (mülakat) yöntemiyle elde edilmiştir.

1. Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türküleri

Bir milletin kimlik oluşumunda ve muhafazasında önemli rol oynayan folklor unsurlarına ait örnekler, bu bölgedeki Türklerin kimliklerini korumalarında önemlidir (Balat 2021:366). Folklorun kültürel örüntüleri olan gelenekler, toplumlar arası bellek oluşumu sağlamaktadır. Kültür ve gelenek temelli ortaya çıkan kültürel bellek gelenek ve iletişimden beslenir (Assmann 2001:28). Göç hadisesi, sözlü ve yazılı kültür unsurlarının da coğrafyalar arası ve hatta kültürler arası göçüne yol açmıştır. Sözlü geleneksel kültürel unsurlar göç hareketine bağlı daha hızlı bir şekilde yayılmıştır (Elçin 2016: 195). Türkiye Cumhuriyeti hududu dışında kalan Balkan coğrafyasında Türk kimliği teşekkül etmiştir. Balkanlardaki Türk kimliği ve buna bağlı olan Türk kültürü, Türk tarihinden ve coğrafyasından hiçbir zaman kopmamıştır. Bu sebeple Türk kimliği Balkan coğrafyasında geniş ve uzun bir tarihi seyir içinde ele alınmalıdır (Öztürk 2021:68). Kuzey Makedonya toprakları Türk kültür ekolojisinin geniş çapta yaşandığı bölgelerden biridir. Bu bölgelerde sözlü ve yazılı folklorik metinler kuşaktan kuşağa aktarılmış ve kültürel kimliğin koruyucu bir unsuru hâline gelmiştir.

Göç hadiseleri sonunda kültür de göç etmiş ve yerel özelliklerini muhafaza ederek yeni bölgelerdeki kültürel hususiyetleri de bünyesine almıştır. Kültür ve ona dayalı unsurlar çeşitli hadiseler sonucu değişime uğramaktadır. Kültürün kayıt altında olan veya yazılı gelenekte bulunan unsurları tespit edildikleri zamanki özelliklerinin korunurken sözlü kültürde yaşayan unsurlar geleneğin kendi

dinamizminden dolayı sürekli değişim ve gelişim nedeniyle biçim, yapı, içerik ve işlev bakımından çeşitli boyutlarda değişikliklere uğramaktadırlar (Yıldırım 1998: 66).

Halkın sözlü belleğinin bir ürünü olan türkü, modern iletişim araçlarının yokluğunda bir iletişim aracı olmuştur. Türkü, bir değerler taşıyıcısıdır; kişisel ve sosyal değerlerimizi türkü insandan insana, kuşaklardan kuşaklara taşır (Başgöz 2006:144). Boratav'a göre türkü, Türkiye'nin sözlü geleneğinde halk şiirinin ezgi ile söylenen türüdür ve türküler düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere (zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiirlerdir (Boratav 2014:171). Sözlü kültürel ürünlerden olan türküler, anonim Türk halk edebiyatında ezgiyle söylenen bir nazım biçimi ve nazım türüdür (Artun 2014: 468). Türkülerin en önemli özelliklerinden biri ezgi ile söyleniyor olmalarıdır. Sözlü geleneğe ait türkü, halkın neşeli zamanlarına eşlik eder. İçeriklerine göre tasnif edilen türkülerin neşe ve coşku içerenleri törenlerde yaygın olarak icra edilirler.

1.1. Cuma Türkülerinin Konu, Yapı, İcra ve İşlev Bağlamı

Sözlü geleneğe ait olan türküler konuları bakımından tören türküleri; bayram türküleri, düğün türküleri, dinlik ve mezheplik törenlere değgin türküler, ağıt töreninde söylenen türküler (Boratav 2014:172) olarak tasnif edilmiştir. Düğünden sonra söylenen türküler arasında en yaygın ve belirgin olanı gelinin suya götürülmesi hakkında olan türkülerdir. Bu türkülerde gelinin damat evindeki sorumluluklarını, görevlerini, yeni evini, gelin geldiği ailedeki güçlükleri ve sıkıntıları dile getiren örnekleri vardır (Hasan 2008:46).

Kuzey Makedonya Türklerince söylenen Cuma Türküleri³ göçmenler vesilesiyle Ankara'ya taşınmıştır. Cuma Türküleri, konu bakımından genel anlamda düğün türkülerinden olup düğünden sonra gelinin suya götürülmesi esnasında söylenen türkülerdendir. Düğünden sonra söylenen türkülerin icra ortamları vardır. Türk insanının yaşadığı her mekânda türkü icra edilmektedir. Türkülerin en yaygın icra ortamların başında düğünler gelmektedir (Yakıcı 2013:283). İnsan hayatının önemli bir geçiş dönemi olan düğün, türkülerin icra ve işlev bağlam özelliklerinin açık bir şekilde gözlenmesine imkân sağlamaktadır. Anonim olarak gelenekte yaşayan türküler, icraları esnasında geleneksel kültür aktarıcıları aracılığıyla şahsî bir icraya dönüşebilmektedir.

Cuma Türkülerinin yaratıcıları da anonimdir. Kuzey Makedonya Türklerinin sözlü kültürel geleneklerinden kuşaktan kuşağa aktararak gelmiştir. Cuma Türkülerinin icra bağlamı düğün sonrası

³ Kuzey Makedonya Türkçesi ağzında "Cuma türkileri" şeklindedir.

...: Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türkülerinin İcra Bağlamı ve İşlevleri geleneklerinden olan “Suya Çıkarma/Çeşmeye Götürme” geleneğidir. Kalkandelen’e bağlı Urviç Köyü’nde ve Makedonya’da Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde uygulanan bu geleneğin bazı aşamaları vardır. Özellikle Batı Makedonya’da (KK-1) yaygın olarak yapılan suya çıkarma ritüeli düğünden sonra gelinin evi süpürmek için gitmek için uyanmasıyla başlar ve sonra çeşmeye gitmek için hazırlık yapılır (KK-2, KK-3). Çarşamba günü gelin evinde kına gecesi yapılır ve gelin genellikle perşembe günü damat evine gelir. Ertesi gün cuma sabahı gelin önlük giyer ve bahçeyi süpürür. Herkesin elini oper, temenna alır. Ondan sonra gelini suya/çeşmeye çıkarırlar. Suya çıkarma esnasında erkek tarafından kişiler neşeli bir hâlde olurlar ve Cuma türkülerini söylerler. Gelin bu sırada hiçbir şeye karışmaz ve yüzü kaldırıp dahi gelen misafirlere bakmaz. Gelin saygı ifade olarak suya götürme uygulaması boyunca bu şekilde durur. Gelinin bu esnada misafirlerin yüzüne bakması saygısızlık olarak kabul edilir ve bu yüzden gelinler bu aşamada çekingen bir hâl takınırlar. Gelinin sessiz ve saygılı bir şekilde durmasına “tapınmak” adı verilmektedir. Gelin suya götürüldüğü esnada orada bulunan kişilere su ikram eder. Gelinin su ikram ettiği ilk kişi kayınvalidesi olur ve bu sırada türküler söylenmeye başlar. Bu uygulama Cuma türkülerinin şu dizelerinde açıkça ifade edilmektedir

“(isim) hanım atli pusatli (x2)

(isim) hanım atli pusatli

A geldi mi hanım anne

Suyum pek tatli”⁴ (KK-1)

Kuzey Makedonya Türkçesi ağız ile söylenen türküde orijinal dil özellikleri muhafaza edilmiştir. Bu mısralardaki içeriğe bakıldığında ilk dörtlüğün gelin ile kayınvalide arasında geçtiği anlaşılmaktadır. Gelinin fiziksel tasvirlerinden oluşan bu ifadeler geline yönelik övgüleri de içermektedir. Genel olarak düğün sonrası söylenen bu türkünün başına söz konusu gelinin adının getirilmesi ile türkü kişiselleştirilmiş olmaktadır. Türkülerde söylenen kişiyi vurgulamak için en baskın rolü kavuştaklar ve kişinin adının kullanılması oynamaktadır. Bu şekilde türküler özel isimlere bağlanmakta ve kişiselleştirilmektedir (Başgöz 2006: 30-31).

“Sarma sarırım mal topederım

Bu evde birisini en çok severim

Baktım (x) hanımın belini

Al hanım annenin elini” (KK-1)

⁴ Cuma Türküleri’nin orijinal folklorik derleme metni Prof. Dr. Melahat Pars’ın şahsi arşivinden alınmıştır.

Cuma Türkülerinin ikinci kıtasında gelinin ağzından ifadeler yer verilmiştir. Gelinin maharetleriyle başlayan türkü Kuzey Makedonya Türkçesi ağzına özgü ifadelerle devam etmektedir. Metinde yer alan “mal top ederim” ifadesi toplamak anlamını içermektedir (KK-1). Gelinin duygu ve düşüncelerinin ağırlıkta olduğu bu dizelerde gelin, “bu evde birisini en çok severim” sözüyle eşini ya da görümcülerinden birini kastetmektedir (KK-1). Gelinin hislerinin aktarıldığı bu dörtlük ilk dörtlükten farklı olarak kendi içinde aa, bb şeklinde uyaklıdır. Hece ölçüsünde bir düzen bulunmayan dörtlüğün anlamca bir önceki dörtlükle bağlantısı var lakin şekil olarak yoktur. Esen, türkü bentlerindeki kimi bentlerdeki uyak düzensizliklerini türkü yakıcının söz kalıplarından yeterince yararlanmamasına bağlamıştır (1999:21). Türkünün içerisinde yer alan toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kültürel söz dizimleri, geleneksel kadın yaşamı, belirli bir sosyal grup yaşantısı içinde, bir yandan geleneksel işleri içine alırken diğer yandan da şiiri, türküyü, hikâyeyi, oyun ve dansı da bünyesinde geliştirdiğini kanıtlamaktadır (Mirzaoğlu 2019:293).

“Çinkanlarım çinkanlarım yedi temanyle⁵

Oturasın yerine beş temanyle⁶

Beş temenaya biz kanmasık⁷

Haftalığa (İsim) salmasık⁸” (KK-1)

1. Bu dörtlükte düğün töreninin giyim-kuşam özelliklerini yansıtan ifadeler yer almaktadır. Özellikle Kuzey Makedonya ve Kosova civarında giyilen geleneksel Türk giyiminden olan “çinkanlar” türkülerin içeriğinde de kültürel bir kod olarak aktarılmıştır. Osmanlı geleneksel Türk giyiminin miraslarından olan çinkanlar genellikle beyaz olmak üzere şalvar, bürümcük gömlek ve işlemeli cepken ya da yelek adı verilen bir tören kıyafetidir. Düğün, nişan, kına ve sünnet gibi düğün törenlerinde bekâr kızlar, gelinler ve kız çocukları tarafından giyilmektedir. Çinkanlarını giyen yeni gelinin suya götürme günü sabrı denenmektedir. Onun sabrını denemeye yönelik hem güldürücü hem de eğlendirici uygulamalar yapılır. Yeni gelin başını kaldırıp bu şakalara karşılık vermez, ağzını bile açmaz. Yeni gelin bu şakalar ve oyunlara karşılık daima sabrını muhafaza etmek zorundadır. Görümcüler veya erkek tarafından kişiler gelinin sabrını denemek için türkü aracılığıyla ona laf atarlar. (KK-1). Düğünden sonra gelin, damat evinde birtakım geleneksel uygulamalara maruz kalmaktadır. Özellikle Balkan coğrafyasındaki Türkler ve Müslümanlar tarafından

⁵ Çinkanlarım çinkanlarım yedi temennayla

⁶ Beş temenna ile yerine oturasın.

⁷ Biz beş temennaya kanmayız.

⁸ Haftaya Ayşe hanımı salmayız.

...: Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türkülerinin İcra Bağlamı ve İşlevleri

sürdürülen “Temane, Temenna” geleneği, çok yaygın bir düğün sırası ve sonrası uygulamasıdır.

2. Gelinin kayınvalidesi ve kendi annesi önünde eğilerek onların ellerini öpmesi şeklinde gerçekleştirilen bu uygulama evlilik süreci içinde de sıkça uygulanan bir davranıştır. Bu türküyü söyleyen taraf gelinin sabrını denemek için ondan beş temane değil yedi temane istemektedir. Gelinin sabrını sınamaya yönelik uygulamalar bu eğlencenin bir parçasıdır. Türkülerin içeriğinde yer alan motifler, türkülerini bir sonraki geleneğe bağlayıcı mahiyettedir. Bu türküde ifade edilen diğer bir geleneksel motif ise gelinin evlendikten sonra babasının evine haftalığa gitmesidir. Anadolu’da da yaygın olarak uygulanan bir geleneksel motif olarak Makedonya’da da gelinler bir hafta sonra anne/babasının (ailesinin) evine gitmektedir.

3. Türkünün sözel dokusundaki kültürel motifler gelinin damat evinde nasıl davranması gerektiği hakkında bir yönlendirme içermektedir. Düğün sonrasında söylenen türkülerde türküyü söyleyen kadın yakınlarının ağzından geline seslenir; kızın, evini bırakıp gitmesinden duyulan acıyı anlatır; kocasının evindekileri memnun etmek için neler yapması gerektiğini bildiren öğütler verir (Boratav 2014: 176). Gelinin ailesinin evine gitmek için izin istemesi kültürel aile yaşamı özellikleriyle ve büyüklere olan saygıyla ilişkilidir. Kuzey Makedonya Türklerinde, evlenen erkeğin ailesiyle beraber aynı evde yaşaması geleneği çok yaygındır. Birlikte yaşama kültürünün bir parçası olan bu uygulama günümüzde etkisini azaltsa da köylerde aynı şekilde yoğun olarak devam ettirilmektedir. Kocasının ailesi ile yaşayan gelin, kendi ailesinin evine gitmek için saygı gereği kayınvalidesinden izin istemektedir. Büyüklere saygı gösterilmesi hususu Kuzey Makedonya Türklerinin bütün geleneksel uygulamalarında görülmektedir. Kuzey Makedonya’daki aile ilişkilerinin temelinde saygı, sevgi ve hoşgörü yer almaktadır. Gelin, kayınvalidesiyle yaşıyor olsa dahi kayınvalidesi ve görümceleri genel olarak erkek tarafı geline karşı olumlu davranışlarla bulunurlar. Balkan coğrafyasında yaşayan Türklerde gelin-kayınvalide çatışmaları yaygın bir durum değildir.

4. Kayınvalide, gelinini oğlunun bir mirası olarak sevmekte onu el üstünde tutmakta ve sahiplenmektedir, aile bağları çok güçlüdür. Gelin, görümceye hizmet eder, görümce de onu kardeşi gibi görür. Düğün esnasında onu kuaföre götürür, kıyafetini giydirir, süsler. Görümce gelinden sorumludur. Gelin çok masumdur, her şey onun önüne gelir. Kayınvalidesi ve görümcesi gelini hazırlayıp başka düğünlere de götürmektedirler. Gelinin çeşitli geleneksel uygulamak aracılığıyla damat ailesiyle beraber sosyal hayata karışması birbirleri arasında bağlar kurulmasını ve pekiştirilmesini sağlamaktadır. Evlilik yoluyla kurulan akrabalık ilişkileri sebebiyle Rumeli coğrafyasında gelini dışlamak gibi olumsuz durumlar görülmemektedir (KK-1). Balkan coğrafyasındaki Türkler kültürel kimliklerini aile üzerinden inşa etmişlerdir. “Kültürü oluşturan temel kurum ve değişkenler arasında aile ve akrabalar da vardır. Kültürel değerlerin gelecek nesillere aşılmasında ve iletilmesinde aile büyük bir sorumluluk taşır. Aile, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve psikolojik bir birliktir

(Güvenç 2013:136-149). Türküler aracılığıyla aileye ait değerler de aktarılmaktadır. Sözlü kültür ürünleri aynı coğrafya içinde farklı söyleyiş özellikleri kazanarak varyantlaşma hususiyeti kazanırlar. Hasan'ın verdiği örnek Cuma Türkülerine ait tespit edilmiş bir varyanttır.

“Baktım Sümbül Hanım'ın belni

Al hanım anneden elni

Çinkânlarım çinkânlarım yedi temenayle

Oturasın yerine beş temenayle

Beş temenayle biz kanmasık

Gidesın babana hiç salmasık” (2008:47).

Folklorik metinlerin birden fazla varyantlarının olmasının sebebi sözlü kültürel belleğin farklı kişiler tarafından aktarılmış olmasıdır. Kaynak kişilerin bireysel özellikleri de folklor yaratmalarını etkiler niteliktedir. Kaynak kişinin folklorik metni derleme hususiyetleri varyantlar arasında şekil ve içerik farklılıklarına yol açmaktadır. Hasan (2008), tarafından verilen folklorik metinde kendi içinde uyaklı bir yapı gözlenmekte ve mısra sayısı altı olarak verilmektedir. Anlatıcının ve derleyicinin kimliği folklorik metinlerin inşasında önemli rol oynamaktadır.

“Gelecektir kardaşı sefteye⁹

Asacısık arkasına teneke¹⁰

Asacısık tenekeyi tıngır mungır yapsın¹¹

Gitsın Ayşe Hanım maşayle çıkarsın” (KK-1)

Düğün türküleri arasında mizahî duyguları da işleyen örnekler vardır. Damada veya geline söylenen bu tür örnekler, gücendirici kaba sözler olarak kabul edilmemektedirler. Bilâkis onlar düğüne ayrı bir renk katması için söylenmektedir (Hasan 2008:49). Erkek tarafı ile kız tarafı arasındaki latifeye gönderme yapan bu dörtlükte mizahi eğlendirici unsurlar ağırlıktadır. Gelinin suya götürüldüğü esnada söylenen Cuma türkülerinin muhtevasında sosyal hayata dair yer alan bir diğer uygulama ise gelinin evlendikten sonra ailesinin evine ilk kez gitmesidir. Bu hadise, Cuma türkülerinde Kuzey Makedonya Türkçesi ağız özellikleri doğrultusunda “sefte” olarak ifade edilmiştir. Türküde geçen “sefte” sözcüğü gelinin ailesine gideceği ilk yemeğe gönderme yapmaktadır. Bunun yanında gelinden memnun olmayan

⁹ Kardeşi sefteye (ilk, birinci) gelecektir.

¹⁰ Arkasına teneke asacağız.

¹¹ Tenekeyi tıngır mungır yapsın diye asacağız.

...: Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türkülerinin İcra Bağlamı ve İşlevleri damat tarafı, gelinin kız kardeşine de laf atmaya başlar ve sözde onu da cezalandırır. Toplumsal değerlerin bir yansıması olarak türküler, 19.yüzyıldan beri Makedonya bölgesinde yaşayan Türklerin sözlü kültürel belleği olarak nesilden nesile aktarılmaktadır. Cuma Türkülerinin icra bağlamı olan Suya Götürme Geleneği günümüzde yaygın olarak yapılmakla birlikte Kuzey Makedonya'dan Ankara'ya göç eden Türkler arasında da yapılmakta lakin bu geleneğin icrasının biçimsel özellikleri değişebilmektedir.

Örneğin, Kuzey Makedonya'da suya götürme geleneği köy evlerinin geniş avlularında veya lüks evlerde (KK-1) uygulanırken Ankara'da göçmenlerin evlerinin bahçelerinde gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda göç sonrası da icra edilmeye çalışılan bu geleneğin mekânsal bağlamı sınırlanmıştır. Bu gelenek Kuzey Makedonya'da daha çok köyde yaşayan insanlar tarafından geleneksel olarak uygulanmakla beraber göç sonrası Ankara'ya yerleşen şehirli veya köylü Kuzey Makedonya Türkleri tarafından müşterek olarak uygulanmıştır. Göç sonrası bu geleneğin icracıları değişmiştir.

Kültürel unsurların icrasında mekânın önemi yeniden vurgulanmaktadır. Su yolu, çeşme ve pencere sevgi kültürünün oluşmasında önemli görevler yüklenmiştir (Başgöz 2006:21). Suya Çıkarma/Götürme Geleneği bugün sadece Kuzey Makedonya'da değil Ankara'da da kültürel hususiyetlere göre güncellenmiş olarak uygulanmaktadır. Geleneğin özelliklerinden biri de güncellenebilir olmasıdır. Göç hadisesi sonucu Suya Götürme Geleneği de uygulama aşamalarında bazı güncellemelere ve buna ek olarak bazı değişimlere uğramıştır. Çünkü miras olarak kuşaktan kuşağa aktarılan şeyler -kültür, tarih, dil, gelenek, kimlik duygusu- yok edilemez ama yeniden sorgulamaya, yazılmaya veya yeni bir yola sokulmaya çalışılabilir (Chambers 2019:44).

Cuma Türkülerinin son dörtlüğü olan folklorik metnin uyak düzeni kendi içinde uyumlu aa, bb şeklindedir. Cuma Türkülerine ait derleme metninde dörtlükler arası bir uyum bulunmamakla beraber mısralar arasında bir uyum söz konusudur. Anadolu türküleri içerisinde yer alan metinler, her zaman yapısal bir kararlılık göstermiyorlar. Türkülerin sözlü geleneğe yaşamları onların dizelerinde, uyak örgülerinde birtakım düzensizliklere yol açmasına neden olmaktadır (Esen 1999: 19). Dörtlüklerin yapısındaki bu düzensizlik Esen'in tasnif ettiği gibi a) Yapılarında kararlılık gösteren Türküler, b) Yapılarında Kararlılık Bulunmayan Türküler (1999: 9) kategorisinden Yapılarında Kararlılık Bulunmayan Türküler'e örnektir. Cuma Türkülerinin sözlü ve yazılı kültürel geleneğe kuşaklararası işlevleri bulunmaktadır. Yaratım, icra, yapı ve içerik hususiyetlerinden hareketle folklor ürünlerinin sosyal bağlamlarının temelinde birçok işlev ortaya çıkmaktadır. Folklorun sosyal zemini bir grup içinde veya kolektif hâlde sunuluşu onun sosyal bağlamının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır (Çobanoğlu 2019:339). Cuma Türkülerinin sosyal zemini tarihi Makedonya topraklarında başlayıp göç hadisesi sebebiyle Ankara'ya taşınmıştır. Cuma türküleri, sözlü geleneğin yani folklorun bir ürünüdür. Folklor

ürünlerinin hem bireysel hem de toplumsal işlevleri vardır. W. Bascom, folklorun işlevlerini şöyle belirlemiştir,

- a) Eğlendirmek, hoşça vakit geçirmesini sağlamak,
- b) Kültürün onaylanması ve ritüelleri gözlemleyen ve icra edenlerin ritüellerinin ve kurumlarının doğrulanması,
- c) Okuma-yazması olmayan kişilere folklor ürünleri aracılığıyla eğitim vermek,
- d) Kabul edilen davranış örüntülerinin sürdürülmesi (2011:78-81).

Bascom'un folklorun işlevleri doğrultusunda cuma türkülerinin en temel işlevi kişilerin düğünden sonra hoşça vakit geçirmesini sağlamak ve eğlendirmektir. Düğünden sonra cuma günü damat evine gelen misafirlere, bu türküler aracılığıyla eğlenirler ve neşeli anlar yaşarlar. Cuma türkülerini, icracılar tarafından yöreye has müzik aletleri ile söylenerek müzikli bir eğle hâline dönüşmektedir. Cuma türkülerini erkek tarafından kişilerin damat evinde toplanmasıyla icra edilmesi sebebiyle yeni gelinin ve yapılan evliliğin tekrar topluma duyurulması ve onaylanması amaçlanmaktadır. Düğünden sonra Cuma türkülerini eşliğinde suya/çeşmeye götürülen gelinin türkülerdeki şakacı sözlere herhangi bir cevap vermeyerek saygılı davranması toplum tarafından beklenen ve onaylanan bir durumdur.

Cuma türkülerinde gelin-kayınvalide ilişkileri temelinde genel manada aile hayatına dair kültürel kodlar yer almaktadır. Bu türkülerin hem icra bağlamı hem de aktarım bağlamı aracılığıyla gelecek kuşaklara aile hayatına dair kültürel aktarım yapılması, toplumun bilgilendirilmesi sağlanmaktadır. Geçmiş dönemlerde eğitim oranının düşük olduğu zamanlarda sözlü kültür ürünleri aracılığıyla toplum arasında iletişim sağlanmıştır. Türkülerin veya buna yakın bir tür olan manilerin muhtevası kapalı toplumlarda iletişim amacıyla da kullanılmıştır.

Cuma Türkülerinin ve onun icra bağlamı olan Suya Götürme Geleneği'nin en temel işlevi kuşaklar arası kültürel aktarımı sağlamak ve Türk kültürel kimliğinin geleneksel unsurlarını muhafaza etmektir. Türküler aracılığıyla gelin-kayınvalide, gelin-görümce arasında iletişim hususiyetleri gelişmekte ve sembolik bir dil ile kültürel bir aktarım sağlanmaktadır. Türküler geleneğinin etkin taşıyıcıları vasıtasıyla kültürel sürekliliğin sağlanması işlevine sahiptir.

Sonuç

Göç, çeşitli sebepler sonucu insanların kitlesel veya bireysel olarak yer değiştirmesi hareketidir. Türkler geçmişten günümüze birçok bölgeye göç etmiş; bazı göçlerin kaynak ülkesi bazı göçlerin ise hedef ülkesi olmuştur. Türklerin göç dairesi içinde yoğun olarak temasta bulunduğu bölge Balkan coğrafyasıdır. Tarihi Türk yurdu Balkanlar, periyodik olarak Türk topluluklarının varlık gösterdiği bir bölge olmuş, tarihsel hadiselerle ilişkili olarak nüfus hareketleri göç olgusu sonucunda değişmiştir.

...: Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türkülerinin İcra Bağlamı ve İşlevleri

Balkanlarda asırlarca süre siyasi ve kültürel mevcudiyet gösteren Osmanlı Türkleri, 19.yüzyılın sonlarında Balkanlardan Anadolu'ya büyük bir kitlesel göç hareketi gerçekleştirmişlerdir. Bu göç hareketi tedricen Yugoslavya döneminde de sürmüş ve Ankara'ya Makedonya'dan (Üsküp, Kalkandelen, Gostivar) Türkler yerleşmiştir. Göç hadisesine bağlı olarak gelen Makedonyalı Türkler, yerel sözlü ve yazılı folklorik özelliklerini de göç ettikleri bölgelere taşımıştır. Bu sözlü kültürel belleğin bir ürünü ve mirası olan Cuma Türküleri ve onun icra bağlamı Suya Götürme/Çıkarma Geleneği Balkan göç folkloru bağlamında Makedonya Türkleri tarafından güncellenerek sürdürülmeye devam etmektedir.

Düğün sonrası sözlü gelenek ürünlerinden olan Cuma Türküleri; geçmişte gelinin çarşamba günü kına gecesi, perşembe akşamı düğün töreni yapıldıktan sonra ertesi gün cuma sabahı erkek tarafından kişiler (kayınvalide, görümce, elti, yenge) aracılığıyla bir su veya çeşme kenarına götürülmesi esnasında eğlence amaçlı söylenmektedir. İcracıları ve dinleyicileri tarafından hoşça vakit geçirmek için söylenen Cuma Türkülerinde gelinin sorumluluklarına ve genel olarak sosyokültürel hayata dair motifler yer almaktadır. Özellikle gelinin sabrının sınanması türküler veya mâniler vesilesiyle gerçekleştirilmektedir. Gelinin su kenarına götürülmesi hadisesi Türklerdeki su kültü ile ilişkilidir. Gelinin ve evliliğinin su gibi berrak ve temiz olmasının temenni edildiği geleneksel yapıda kuşaklararası bir geleneksel ve kültürel bilgi aktarımı sağlanmaktadır. Bunun yanında gelin-kayınvalide ilişkisindeki "saygı" motifinden hareketle kuşaklararası değerler aktarımı da sağlanmaktadır.

Cuma Türkülerinin yaratım bağlamı anonim bir hususiyettedir. Yapı özellikleri bakımından dörtlüklerden müteşekkil folklorik metinde dörtlükler arası uyaklı yapının düzenli/kararlı olmadığı ancak dörtlüklerin kendi içinde uyaklı bir örüntüde yer aldığı tespit edilmiştir. Cuma Türkülerinin icraları esnasında yerel müzik aletleri (def, daire) kullanıldığı kaynak kişiler tarafından aktarılmıştır. Cuma Türkülerinin icra bağlamı olan Suya Götürme Geleneği, Ankara'da Makedonya'daki gibi geniş alanlarda uygulanamamakla birlikte hâlâ uygulanmaya çalışıldığı çalışmada somut olarak tespit edilen verilerdendir.

Cuma Türkülerinin dil hususiyetleri Kuzey Makedonya Türk Ağzı (Batı Rumeli Türkçesi)'ni yansıtmaktadır. Orijinal folklorik derleme metni üzerinde yapılan değerlendirmede türkünün dil hususiyetlerinde Türkiye Türkçesinin tarihi dönemlerine ait miraslarının da olduğu tespit edilmiştir. Kuzey Makedonya Türkleri, sözlü ve yazılı kültürel Türk kimliklerini göç hadisesi sonrası Ankara'ya yerleşmelerinden sonra da sürdürmeye devam etmişlerdir. Yerel unsurların da benimsendiği kültürel uyum süreci sonunda Kuzey Makedonyalı Türklerin tarihî ve kültürel miraslarını folklor unsurları üzerinden muhafaza ettiği ve gelecek kuşaklara aktardığı tespit edilmiştir. Uyak düzeni aaxa şeklindedir ve bu türkülerin ana biçimi dörtlüktür. Kuzey Makedonya sözlü halk edebiyatı geleneği, Anadolu sözlü

kültürel belleğinin devamı niteliğindedir. Cuma türküleri göç folklorunun icrası olarak kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır.

Kaynakça

- Ağanoğlu, H. Yıldırım. 2023. *Balkanlardan Türkiye'ye Göçler (1923-2004)*. İstanbul: Kızılay Kültür Sanat.
- Adıgüzel, Yusuf. 2016. *Göç Sosyolojisi*. Ankara:Nobel.
- Artun, Erman. 2014. *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Assmann, Jan. 2001. *Kültürel Bellek*. Çev. Ayşe Tekin. İstanbul:Ayrıntı.
- Balat, Gülçin. 2021. "Kuzey Makedonya Türklerince Söylenen Türkülerde Kadın Tefekkürü". *Doğan Kaya Armağan Kitabı*, C.1. ss. 359-372. Sivas:Vilayet.
- Balcı, Fatih. 2021. *Göç-Halkbilimi*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Bascom, R. W. 2014. "Folklorun Dört İşlevi". Çev. Ferya Çalış. *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. (Haz. M. Öcal Oğuz, Selcan Gürçayır Teke), ss. 71-86, Ankara: Geleneksel.
- Başgöz, İlhan. 2008. *Türkü*. İstanbul:Pan.
- Boratav, Pertev Naili. 2014. *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara:Bilgesu.
- Chambers, Iain. 2019. *Göç, Kültür, Kimlik*. Çev. İsmail Türkmen-Mehmet Beşikçi. İstanbul:Ayrıntı.
- Çavuşoğlu, Halim. 2006. "Yugoslavya-Makedonya'dan Türkiye'ye 1952-1976 "Kitleli" Göçü ve Bursa'da Göçmen Kesimi". *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (10): 107-147.
- Çobanoğlu, Özkul. 2001. "Aile ve Göçmen Folkloru Bağlamında Türk Halk Kültüründe Göç Hikâyeleri". *Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni*, ss.245-49, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Çobanoğlu, Özkul. 2016. "Göçmen Folkloru Bağlamında Brezilya Favelalarıyla Türkiye Gecekondu Mahallelerinin Karşılaştırılması". *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(8):180-196.
- Çobanoğlu, Özkul. 2019. *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ, 10.Baskı.
- Derman, Orhan. 2018. *Evlâd-ı Fatihân'ın Torunları Makedonya'daki Türkler*. Ankara: Kalkan.
- Elçin, Şükrü. 2016. *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara:Akçağ.
- Esen, A. Şükrü.1999. *Anadolu Türküleri*. Haz. Pertev Naili Boratav, Fuat Özdemir. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Güvenç, Bozkurt. 2013. *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Boyut.
- Hamzaoğlu, Yusuf. 2010. *Balkan Türklüğü*. Üsküp:Logos A.
- Hasan, Hamdi. 2008. *Makedonya Türklerince Söylenen Türküler*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Mirzaoğlu, F. Gülay. (2019). *Halk Türküleri:Konu, İcra, Yapı, Anlam*. Ankara:Akçağ.
- Öztürk, Ümit. 2021. *Balkanlarda Türk Kimliğinin Bakiyesi Kuzey Makedonya ve Kosova*. Ankara: Astana.
- Pustu, Yunus. 2020. "Osmanlı Döneminde Ankara'ya Muhâcir İskânı (1856-1918)". *Ankara Anadolu ve Rumeli Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 591-636.

..: Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türkülerinin İcra Bağlamı ve İşlevleri

Stephen Castles. – Miller, L. Mark. 2008. *Göçler Çağı –Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut. İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yakıcı, Ali. 2013. *Halk Şiirinde Türkü*. Ankara: Akçağ.

Yıldırım, Dursun. 1998. "Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları Üzerine Düşünceler". *Türk Bitiği: Araştırma / İnceleme Yazıları*. ss.37-42. Ankara: Akçağ Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

KK-1: M. P., Kuzey Makedonya (Vrapçište), 1969, Üniversite Mezunu, Akademisyen. (Görüşme:25.04.2021).

KK-2: N. Ş., Kuzey Makedonya (Üsküp), 1961, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme:27.07.2021).

KK-3: S. S.,Kuzey Makedonya (Urviç), 1952, İlkokul Mezunu, Esnaf. (Görüşme:10.03.2021).

